

انسان و بازی

روژه کُیوا

ترجمه

مهدی داودی

دفتر پژوهشهای فرهنگی

دفتر مرکزی: تهران، خیابان کریم خان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، نیش کوچه یگانه، شماره ۲۲۹
کدپستی: ۱۵۸۴۷۳۶۹۱۳ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۴۶۹۱

تلفن: ۸۸۳۰۲۴۸۵، ۸۸۳۱۵۲۳۷، ۸۸۸۲۱۳۶۴

دورنگار: ۸۸۳۰۲۴۸۵

تلفن واحد بازاریابی: ۸۸۳۱۵۲۴۰

پست الکترونیک: crb@iranculturestudies.com
فروش الکترونیک: www.iranculturestudies.com
www.lahzeh_ketab.com

• تلفن های بخش مرکزی: ۸۸۸۴۹۴۶۱-۲، ۸۸۸۴۹۴۶۷-۲۱۷۷۶۴۷-۰۹۱۲

مراکز اصلی بخش و فروش:

• فروشگاه مرکزی: تهران، خیابان کریم خان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، نیش کوچه یگانه، شماره ۲۲۹
تلفن: ۸۸۸۴۹۴۶۱

• بخش مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، نیش خیابان شهید وحید نظری، شماره ۲۵۵
تلفن: ۶۶۴۱۷۵۳۲ دورنگار: ۶۶۹۵۰۱۴۶

• سرایچه گفتگو، خانه هنرمندان ایران: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، باغ هنر : تلفن: ۸۸۳۱۳۲۶۹
دورنگار: ۸۸۳۱۳۰۸۹

* انسان و بازی

* روزه کیونا

* ترجمه مهدی داودی

* Man, Play and Games

* Roger Caillois

* Translated into Persian by Mehdi Davodi

* طراح جلد: امین نصر

* حروفنگار و صفحه آرا: ریحانه تمیمی * نمونه خوان: فرناز خسروی

* لیتوگرافی: نماد * چاپ: رسام * شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه * چاپ اول: ۱۳۸۹

* قیمت: ۶۴۰۰ تومان

همه حقوق محفوظ است. هرگونه تقلید و استفاده از این اثر به هر شکل بدون اجازه کتبی دفتر پژوهشهای فرهنگی ممنوع است.

ISBN: 978-964-379-171-1

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۹-۱۷۱-۱

Caillois, Roger

کیونا، روزه، ۱۹۱۳-۱۹۷۸ م.

انسان و بازی / روزه کیونا: ترجمه مهدی داودی. - تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۸۹.

۲۰۰ ص.: نمودار. — (فرهنگ و مردم: ۹)

ISBN: 978-964-379-171-1

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Jeux et les hommes, 2001

عنوان اصلی:

این کتاب ترجمه از متن انگلیسی اثر با عنوان "Man, play and games" است.

۱. بازی ها - جنبه های اجتماعی. ۲. بازی ها. الف. داودی. مهدی، ۱۳۳۵. مترجم. ب. دفتر

پژوهشهای فرهنگی. ج. عنوان.

۳۰۶/۴۸۷

GN ۴۵۴ / ی ۲ الف ۸ ۱۳۸۹

۱۹۵۳۴۷۸

کتابخانه ملی ایران

یادداشت

در این مقطع تاریخی مهم از حیات اجتماعی و فرهنگی مردم ایران، که فرهنگ‌های قومی و سستی در معرض هجوم فرهنگ‌های زادهٔ پیشرفت صنعت و تولید صنایع ماشینی است، پرداختن به پژوهش دربارهٔ جامعه‌های سستی، شهری، روستایی و عشایری، و شناخت ارزش‌های فرهنگی انسان‌ساز در این جامعه اهمیت فراوان دارد.

آثاری که در این مجموعه زیر نام «فرهنگ و مردم» چاپ و منتشر می‌شود، غالباً نتیجهٔ پژوهش‌های میدانی و کتابخانه‌ای گروهی از دانشوران و پژوهشگران دربارهٔ مردم و فرهنگ در سرزمین ایران است. این پژوهش‌ها که از چند سال پیش در گروه مردم‌شناسی شروع شده، موضوع‌های مختلفی را در زمینهٔ مسائل تاریخی، اجتماعی، فرهنگی، دینی و هنری دربرمی‌گیرند. از جملهٔ این پژوهش‌ها، تحقیقاتی است که تاکنون دربارهٔ بازی‌های سستی ایران، تعزیه و تعزیه‌خوانی، تشکیلات نظامی و انتظامی دورهٔ قاجار، هنر و ادبیات، آداب و آیین‌ها، فتون و صنایع و پیشه‌ها در برخی از قوم‌ها و جامعه‌های ایران در گذشته و حال انجام گرفته و تک‌نگاشت‌هایی براساس آنها تألیف و تدوین شده است.

در هر یک از تک‌نگاشت‌های این مجموعه که به پژوهش یک موضوع ویژه اختصاص یافته، هدف‌هایی چند در نظر بوده است که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱. تحقیق برای بیش‌تر شناختن و شناساندن فرهنگ‌های قوام و جلایافتهٔ چند هزار سالهٔ مردم ایران و دستیابی به شکل نظام‌های اجتماعی - فرهنگی و بستر اندیشه‌های قومی - آیینی و دینی - عبادی مردم در جامعه‌ها و گروه‌های گوناگون قومی، زبانی، دینی و شغلی.
 ۲. آشنا کردن مردم با شیوهٔ زندگی، رفتار، اخلاق و روحیهٔ مردم از هر سنخ و گروه و طبقه در جامعه‌های گذشته و امروز.
 ۳. در دسترس قرار دادن مجموعه‌ای از ارزش‌های اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی در جامعه‌های سستی ایران که در صورت احیا و کاربست آنها در برنامه‌ریزی‌های فرهنگی - اقتصادی بتوان به پایداری و استواری جامعهٔ ایرانی در برابر تهاجمات استعمار و تداوم بخشید.
- کتاب حاضر که یک اثر ترجمه شده در این حوزه است، به کارکرد اجتماعی بازی در جوامع مختلف نگاهی تحلیلی و سنخ‌شناسانه دارد و تنوع بازی‌ها از منظر یک امر میان فرهنگی مورد مطالعه قرار داده است.

مطابق با سکونداتوم^۱

تقدیم‌نامه کیوا تحت نام مطابق با سکونداتوم به احترام شارل دو سکوندا، بارون دولایرد و دو متسکیو^۲ و به طور سردستی، به معنی «مطابق با قوانین متسکیو» است. متسکیو بخشی از لقبی ارثی بود، و خود این مرد را در مباحثات و آثار دانش‌پژوهانه «سکونداتور»^۳ می‌نامیدند. کیوا ویرایشی دقیق به فرانسه از مجموعه آثار متسکیو انجام داده است:

Oeuvres Complètes, Librairie Gallimard, Paris, 1949-1951.

1. Secundum secundatum
3. Secundatur

2. Charles de Secondat, Baron de la Brède et de Montesquieu

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه مترجم انگلیسی
۱۵	بخش ۱. مضمون بازی
۱۵	فصل اول. تعریف بازی
۲۳	فصل دوم. رده بندی بازی ها
۴۷	فصل سوم. کارکرد اجتماعی بازی ها
۵۳	فصل چهارم. فساد بازی ها
۶۵	فصل پنجم. به سوی جامعه شناسی سرچشمه گرفته از بازی ها
۷۵	بخش ۲. بازی و بازی کردن: گونه گونی ها
۷۵	فصل ششم. نظریه ای گسترش یافته برای بازی ها
۸۳	فصل هفتم. شبیه سازی و سرگیجه
۹۹	فصل هشتم. رقابت و باخت و اقبال
۱۲۷	فصل نهم. باز شکوفایی در جهان مدرن
۱۳۹	پیوست ها
۱۳۹	پیوست یک. اهمیت بازی های مبتنی بر باخت و اقبال
۱۵۵	پیوست دو. رهیافت های روان شناختی و ریاضی
۱۶۹	یادداشت ها

برای بامداد، که هنوز بازی می‌کند

مقدمه مترجم انگلیسی

روژه کیوا در پیوستی بر انسان و امر مقدس^۱، نقد درخشانی را بر نظریه بازی یوهان هویزینگا^۲ گنجانده است. او، در طول این مقاله، به اصالت تصور هویزینگا از بازی احترام می‌گذارد که براساس آن، بازی فعالیتی آزاد، محدود درون منطقه‌ای «مقدس» و در نتیجه مجزا از زندگی عادی است. در عین حال، او یادآوری می‌کند که به نظر می‌آید هویزینگا شکل‌های گونه‌گون بازی و نیازهای بسیاری را از نظر انداخته یا به کم‌ترین حد رسانده که بازی کردن در متن‌های فرهنگی گوناگون به آنها پاسخ می‌گوید. کیوا در فاصله سال ۱۹۴۶، یعنی هنگامی که این مقاله را نوشت، تا انتشار انسان و بازی^۳ تحلیل خود را نظام بخشید و گسترش داد، تا آنجا که این کتاب احتمالاً یگانه اثری درباره این موضوع است که می‌کوشد تا سنخ‌شناسی‌ای از بازی را برپایه‌ای ارائه دهد که بازی‌های ویژه هر فرهنگی را مطابق با آن بتوان رده‌بندی کرد و الگوهای بنیادی آن را بهتر درک کرد.

کیوا بازی را به منزله فعالیتی آزاد، جدا، غیرقطعی و بی‌حاصل، و نیز قانونمند و تخیلی تعریف می‌کند. انواع گوناگون بازی را در چهار مقوله آگون^۴ (رقابت)، آلتا^۵ (بخت و اقبال)، میمیکری^۶ (شبیه‌سازی) و ایلینکس^۷ (سرگیجه) گنجانده است. این سرفصل‌ها در موقعیت‌هایی معین با هم جفت می‌شوند. مثلاً بسیاری از فرهنگ‌های استرالیایی، سرخ‌پوستی (آمریکا) و آفریقایی مجموعه میمیکری - ایلینکس را در تأکید بر نقاب و حالت‌های جن‌زدگی ارائه می‌دهند. از سوی دیگر، چین و روم باستان اصول متقابل آگون - آلتا را در تأکید بر نظم، سلسله مراتب، رمزگانی کردن و دیگر نشانه‌های کنش دوسویه بین شایستگی رقابت‌جویانه و اتفاق یا «بخت و اقبال» تولد باز می‌تابند. به علاوه، بازی‌های هر یک از این چهار مقوله را می‌توان در پیوستاری قرار داد که بیانگر تکاملی از پایداری فعال، آشفته، پرشور و خودجوش، به لادوس^۸ است، که نمود محاسبه، تدبیر و فرمان‌بردار قوانین

1. *Man and the Sacred* (Free Press, 1959)

3. *Les jeux el les hommes* (Gallimard, 1958)

5. Alea

8. Paidia

6. Mimicry

9. Ludus

2. Johan Huizinga

4. Agôn

7. Ilinx

است (همان‌گونه که ریشه اصطلاح پایدیا نشان می‌دهد. بازی‌های کودکان در سلطه این مقوله‌اند).

کیوا، پس از تثبیت سنخ‌شناسی خود، بخش اصلی مطالعه خود را، با شرح و تفصیلی جذاب به توصیف بازی‌ها، قماربازی و شرط‌بندی‌های ویژه جامعه‌های ابتدایی و همچنین فرهنگ‌های تاریخی غرب و شرق اختصاص می‌دهد. او، آثار قوم‌نگاران، تاریخ‌دانان و پژوهندگان و آگاهان معاصر را با زبردستی به هم می‌تند تا سنخ‌شناسی خود را به نحوی فراگیر مستند سازد. و نیز، آنچه در نزد بسیاری از خوانندگان هم‌اوردجویانه‌ترین نکته است، تحلیل محکم نویسنده از کارکردهای اجتماعی است که قماربازی در جامعه اروپایی - آمریکایی معاصر ارائه می‌دهد. در این خصوص، توصیف او از برخوردهای پرنوسان به بخت‌آزمایی‌ها در روسیه شوروی [سابق] نکته‌ای به موقع و هجوآمیز را به دست می‌دهد. با این همه، اهمیت جامعه‌شناختی این اثر، از ارزش‌های ذاتی توصیف تجربی بازی‌ها در فرهنگ‌های گوناگون بسیار فراتر می‌رود. کیوا صرفاً به نوشتن نقد بر آثاری راضی نیست که نوعی سنخ‌شناسی ارزشمند به لحاظ روش‌شناختی را پرورش می‌دهند، یا گونه‌گونی عظیم بازی‌ها در چارچوب متنی میان فرهنگی را توصیف می‌کنند. ارزش پایدار این اثر، به نظر مترجم [انگلیسی]، در این واقعیت نهفته که کیوا در استفاده از بازی و بازی کردن به مثابه سرنخی فرهنگی تردیدی به خود راه نمی‌دهد، حتی به قیمت خطر ساده‌سازی بیش از حد. الگوها یا مضمون‌های بنیادی فرهنگ را می‌توان از این تحقیق درباره بازی‌ها به همان اندازه تحقیقی درباره نهادهای اقتصادی، سیاسی، دینی یا خانواده استنتاج کرد.

انتشار یک کتاب همواره شامل اراده‌ای قوی و همکاری بسیاری از افراد است که سپاس‌گزاری از آنها ضرورتی کاملاً دلبخواهی و انتخابی است. با وجود این، مترجم [انگلیسی] می‌باید انسانی بسیار بی‌مبالا باشد چنانچه یک بار دیگر قدردانی خود را از جرمیا کاپلان^۱ و همکاران او در انتشارات فری پرس آو گلنکو^۲ به خاطر پشتیبانی ارزشمند آنها ابراز نکند که بدون آن، آثار جامعه‌شناختی روزه کیوا نمی‌توانست در حد شایستگی خود اشاعه یابد، و به همکاران او در کالج هوفسترا^۳ و دانشگاه دولتی واین^۴ برای خاطر علاقه و تشویق‌شان. سپاس ویژه از جوزفین وکیو^۵ برای حروف‌چینی دست‌نویس ترجمه و میریام ای. یورک^۶، منشی گروه جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی کالج هوفسترا، برای خاطر همیاری ارزشمندش در مکاتبه‌های بسیار زیاد و دقیقی که به ناگزیر لازمه فرایند ترجمه و بازبینی ویراستار است.

دست آخر، اما نه دست کم، از خود روژه کیوا می باید به خاطر یاری در باز نمودن اشاره های مبهم و پیشنهاد معادل هایی برای بازی های فرانسوی منسوخ شده یا مشکل برای فهم و درک مخاطب آمریکایی، به نیکی یاد کنم.

مهیر باراش

کالج هوفسترا، نیویورک

مه ۱۹۶۱